

FARMAKOEPİDEMİYOLOJİ

İsmail ÜSTEL

Farmakoepidemioloji, toplumdaki farmasötik sonuçların görülme sıklığı ve dağılımının çeşitli faktörlerle ilişkisini inceleyen bir uzmanlık dalıdır. Bu tanımdaki "Farmasötik sonuçlar" ifadesi, "İlaç kullanımının fizyolojik, psikolojik ve sosyoekonomik sonuçları" anlamındadır(1).

Farmakoepidemioloji böylesine "çok boyutlu" bir kavram olmakla beraber uygulamada, daha çok ilaçların istenmeyen etkilerinin izlenmesi üzerinde durulmaktadır(2,3). Bu durum, "Farmakoepidemioloji" ve "İlaçların istenmeyen etkilerinin izlenmesi"nin neredeyse özdeşleştirilmesine yol açmaktadır. Oysa, bu tür bir yaklaşım, kanımca, "kısır bir yorumlama" olmaktadır.

Öyle sanıyorum ki, bu "Kısır yorumlama", Farmakoepidemiolojinin doğum yerinin "gelişmiş ülkeler" olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu "gelişmekte olan" ülkelerde, Farmakoepidemiolojinin "potansiyel uygulama alanları"nın çok daha "zengin" olduğunu düşünüyorum. Sözkonusu uygulama alanları olarak, ilk anda aklıma şunlar gelmektedir.

1. İlaç ruhsatlandırma ve ruhsatları gözden geçirme süreci.

2. İlaç tüketimine ilişkin norm, kriter ve standartlar.

3. Hekimlerin reçete yazma alışkanlıklarının nedenleri ve sonuçları.

4. Kendi kendini ilaçla tedavi olayının boyutları.

5. İlaç tedavisinin emniyet, etkinlik ve çokyönlü maliyeti.

6. Hasta uyunçu (hastanın tedavi planına-bu arada, ilaç tedavisine- "riyeti").

7. Tedavi kurumlarındaki ilaç hataları.

8. Klinik ilaç araştırmalarının bütün aşamaları.

Bu listeyi uzatabilirsiniz; tek kısıtlayıcı faktör, "yaratıcılığınız" olacaktır.

Evet, farmakoepidemiolojinin "potansiyel uygulama alanları"nın dökümünü yaparken, tek kısıtlayıcı faktör, yaratıcılığınızdır. Ancak, konunun "hayata geçirilmesi" noktasına geldiğinde —ne yazık ki— çok önemli bir diğer kısıtlayıcı faktör daha gündeme gelmektedir: Yeterli nitelik ve nicelikte farmakoepidemiolog.

Farmakoepidemiolojinin tanımı hatırlanacak olursa, farmakoepidemiolog açığını gidermek üzere iki temel seçenek ortaya çıkmaktadır:

1. "İlaç uzmanları"nın yeterli epidemioloji bilgisi ile donatılması.

2. Epidemiyologların yeterli "ilaç bilgisi" ile donatılması.

Her iki yaklaşım da —kuramsal olarak— soruna çözüm getirebilir. Bununla beraber, birinci yaklaşım "maliyet-etkinlik" açısından daha uygun görünmektedir. Doğaldır ki, üçüncü seçenek olarak, "ilaç uzmanları" ile "epidemiologlar"ın birlikte çalışabilecekleri ileri sürülebilir. Ne var ki, Türkiye'deki "işbirliği ve eşgüdüm" konusundaki kötümserliğim, bu seçenek üzerinde durmamı güçleştirmektedir (yanılıyor olmayı çok isterim).

Peki, Türkiye'de "Üniversiter düzeyde" hangi bilim dalları farmakoepidemiolojiye öncülük edebilir? Aslında, Farmakoepidemioloji, "klinik eczacılık", "hastane eczacılığı", "Sosyal eczacılık" ve "Eczacılık İşletmeciliği" ile çok yakından ilişkili olan bir kavramdır. Ancak,

eczacılık fakültelerimizde, bu bilim dallarının "faaliyet göstermediği", bilinen —ve, kanımca, evrensel boyutta düşünüldüğünde "utanılması gereken"— bir gerçektir. Bu durumda, "Farmakoepidemiolojiye öncülük," eczacılık fakültelerimizden oldukça uzak düşmektedir.

Galiba, "Eczacılık eğitimi programları"ndan önce, "eczacılık eğitim programlarını yorumlayan zihniyet"i gözden geçirmek gerekiyor.

KAYNAKLAR

1. Rector, T.S., "Pharmacoepidemiology: Emerging Roles for Pharmacists" (letter), Am.J.Hosp.Pharm., 42, 778 ve 83, 1985.
2. Lawson, D.H., "Pharmacoepidemiology: A New Discipline", (editorial), Br. Med. J., 289, 940-1, 1984.
3. Inman, W.H.W., "Pharmacoepidemiology", (Correspondence), Br.Med.J., 289, 1450, 1984.

TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ'NİN SATIŞA SUNULAN YAYINLARI

Türk Eczacıları Birliği'nin TEB yayınları ve Teknik Rapor Dizisi olarak yayınladığı yayınların listesi aşağıdadır. Posta Çeki (Posta Çeki No: 90913) veya ödemeli olarak TEB Farabi Sok. No: 35 Kavaklıdere / ANKARA adresinden temin edebilirsiniz.

1— TEB. Formüleri 1 Cilt	11.000.— TL.
2— Hastane Eczacılığı TEB. Yayınları No: 6	2.000.— TL.
3— Yöneticinin Mevzuat El Kitabı TEB. Yayınları No: 9	1.500.— TL.
4— Ulusal Sağlık Politikası TEB. Yayınları No: 10 Teknik Rapor Dizisi: 1	750.— TL.
5— Advers (İstenmeyen-Ters) İlaç Reaksiyonları TEB. Yayınları No: 11 Teknik Rapor Dizisi: 2	750.— TL.
6— Diabetes Mellitus TEB Yayınları No: 13	750.— TL.
7— Aklarıarda, Baharatçılarda ve Benzeri Dükkanlarda Satılması Mahzurlu ve Tehlikeli Olan Droglar TEB Yayınları No: 14 Teknik Rapor Dizisi: 3	750.— TL.
8— Eşdeğer İlaçlar Üzerine Değerlendirme ve Görüşler TEB. Yayınları No: 15 Teknik Rapor Dizisi: 4	750.— TL.